

HAPTONOMISCH CONTACT

TIJDSCHRIFT VAN DE STICHTING HAPTONOMISCH CONTACT
Nr.1 - 27e jaargang - maart 2016

DE TUSSENRUIMTE
GEVOELIGE SNAREN

WAT WIL IK NOU EIGENLIJK VERTELLEN?

ROèL, uw partner in verzekeringen

Haptotherapeuten verzekeringspakket

Financieel Adviesbureau ROèL heeft speciale verzekeringspakketten voor haptotherapeuten met aantrekkelijke voordelen in de vorm van:
- collectiviteitskorting - uitgebreide specifiek op beroep afgestemde dekking - persoonlijke advisering -

Praktijkpakket

- Aansprakelijkheid beroep
- Rechtsbijstand beroep
- Extra kosten / bedrijfsschade
- Inventaris

Privé-pakket

- Woonhuis
- Inboedel
- Auto
- Aansprakelijkheid privé
- Rechtsbijstand privé
- Doorlopende reis

Inkomen- en zorgpakket

- Pensioen
- Arbeidsongeschiktheid
- Ziektekosten
- Ongevallen

Informeer ook naar FINANCIËLE PLANNING: een integraal advies waarin uw huidige financiële mogelijkheden worden afgestemd op uw persoonlijke wensen en doelstellingen. U krijgt inzicht in de gevolgen die lang leven, arbeidsongeschiktheid en overlijden hebben op uw inkomen.

roèl

**Pensioen
Hypotheken
Verzekeringen
Financiële planning**

Financieel Adviesbureau ROèL

Brinkzicht 22A - 3743 EX Baarn

T 035 548 9090

info@roel-advies.nl

www.roel-advies.nl

Redactioneel

Erik te Loo

Hartelijk welkom in het eerste tijdschrift van 2016. Met dit nummer beginnen we de 27e jaargang van dit tijdschrift. De redactie is vast van plan er een mooie jaargang van te maken. Wil je daar dichtbij zijn? Kom dan eens langs bij een redactievergadering om de sfeer te proeven. We vergaderen altijd in het midden van het land (doorgaans in Bunnik) op een tijdstip dat er in principe weinig files zijn. Neem contact op met één van de redactieleden, dan is het snel geregeld.

Wim Laumans, mijn voorganger als hoofdredacteur, heeft het plezier in het schrijven helemaal te pakken. In dit nummer zijn artikel 'De tussenruimte', waarin hij zijn visie geeft op het pleidooi van Marli Huijer, de Denker des Vaderlands.

Bob Boot is een vertrouwde naam als het om schrijvers en haptonomie gaat. Hij schrijft een artikel waarin hij uit de doeken doet wat hij nu eigenlijk altijd wilde vertellen over haptonomie. Een persoonlijke zoektocht naar de kern van ons mooie vak.

Ook Harry van Nie begroetten we sinds de vernieuwing van dit tijdschrift al eerder als auteur. Hij interviewde dit keer zijn jeugdheld, de gitarist Harry Sacksioni. De verbinding tussen de gitarist en de haptonomie is natuurlijk het raken van de gevoelige snaar.

Hoewel Anneke Kempkes gestopt is met de serie 'Kunst en Haptonomie', doet ze in dit nummer verslag van een bijzondere tentoonstelling: 'Silence out loud' samengesteld door Joost Zwagerman.

Enkele Inspiratiebronnen en de Agenda complementeren dit tijdschrift. We hopen dat het ook dit keer een inspirerend tijdschrift zal zijn.

Natuurlijk kijken we als redactie ook altijd vooruit. Wat zijn onze plannen voor dit jaar? Een tipje van de sluier: interviews met mensen die een opmerkelijke bijdrage lever(d)en aan de ontwikkeling van ons vak, een verslag van het internationale congres in Parijs waar twee redactieleden acte de présence zullen geven en artikelen over specialisaties zoals het werken met kinderen en het begeleiden van zwangerschappen. Het belooft een mooi jaar te worden.

Wanneer je dit tijdschrift ontvangt, is de lente net begonnen. De natuur komt weer tot leven. Ik hoorde een paar dagen geleden een oud verhaal, over een vijgenboom in een wijngaard die al 3 jaar geen vruchten voortbrengt. De eigenaar van de boom is er klaar mee: hij geeft de hovenier opdracht de boom te rooien. Maar de hovenier bedenkt dat hij misschien wat werk heeft laten liggen en stelt voor dat hij de grond eens zal ompspitten en bemesten en dat de eigenaar dan misschien volgend jaar wel vruchten zal krijgen. Grote kans dat door de aandacht en het werk van de hovenier de boom nieuwe kansen krijgt. In een tijd waarin het economisch perspectief zo vaak de overhand krijgt, hoor ik hierin een mooie opdracht voor iedereen die anderen tot hun recht willen laten komen. Echte aandacht en echte presentie maken het verschil. Maar nu eerst: veel leesplezier!

INHOUD

3	Redactioneel
4	De tussenruimte
7	Haptonomie verwoorden
10	Gevoelige snaren
14	'Silence out loud'
16	'Bach raakt je vol in het middenrif'
20	Inspiratiebronnen
22	Agenda

© Alle rechten voorbehouden. Overname van artikelen alleen na schriftelijke toestemming. Bij plaatsing na toestemming van de redactie dient Haptonomisch Contact te allen tijde als bron te worden vermeld.

De tussenruimte

Wim Laumans

De nieuwe Denker des Vaderlands, Marli Huijer, vraagt aandacht voor de publieke tussenruimte. Het gebied waar we ons als mensen in bewegen en waar ieder van ons zich graag thuis wil voelen en zichzelf wil kunnen zijn.

Zij baseert zich hierbij op de filosofie van Hannah Arendt en citeert uit 'De menselijke conditie' p. 199: 'Publieke ruimte is de plaats van de ontmoeting (appearance) in de ruimste zin van het woord, namelijk het platform waarop ik verschijn aan anderen zoals anderen aan mij verschijnen, waar mensen niet louter bestaan als andere levende wezens of levenloze dingen maar nadrukkelijk acte de présence geven.'

Of zoals Ellen Geerlings het uitdrukt: 'Mensen verlangen iemand te zijn, als persoon gezien, erkend, gewaardeerd en gerespecteerd te worden.' (Kiezen of delen. p.189)

Van 'ik denk, dus ik ben' naar 'ik toon mij, dus ik ben'. (Hannah Arendt)
Niet wat in de persoon gebeurt doet er toe, maar wat tussen personen gebeurt. Dat is waar het feitelijk om gaat.

In de haptonomie spreken we van een bevestigende omgang met elkaar. Een bevestiging die wederzijds is. De overeenkomst tussen de haptonomie en de filosofie van Hannah Arendt is de nadruk op de persoonswording, die zij beschrijft als opnieuw beginnen, als een tweede geboorte: 'Met woord en daad voegen wij ons in de menselijke wereld in en deze invoeging is als een tweede geboorte, waarin wij het naakte feit van onze oorspronkelijke fysieke verschijning bevestigen en op ons nemen.' (Kiezen of delen. p. 190)

Voor Hannah Arendt is persoon zijn: zich tonen, manifesteren in de omgang met anderen, en is leven: tussen de mensen zijn.

Marli Huijer verwijst naar het project van Henk Oosterling, filosoof aan de Erasmus Universiteit en schrijver van het boek 'Geen woorden maar daden'.

Je bent altijd al betrokken op je medemens: 'In een wereld waarin alles met alles is verbonden – linked, logged, connected – is ook betrokkenheid bij het geheel onvermijdelijk.' (Het leven is niet

Wim Laumans

leuk als je je mond houdt. p.60)

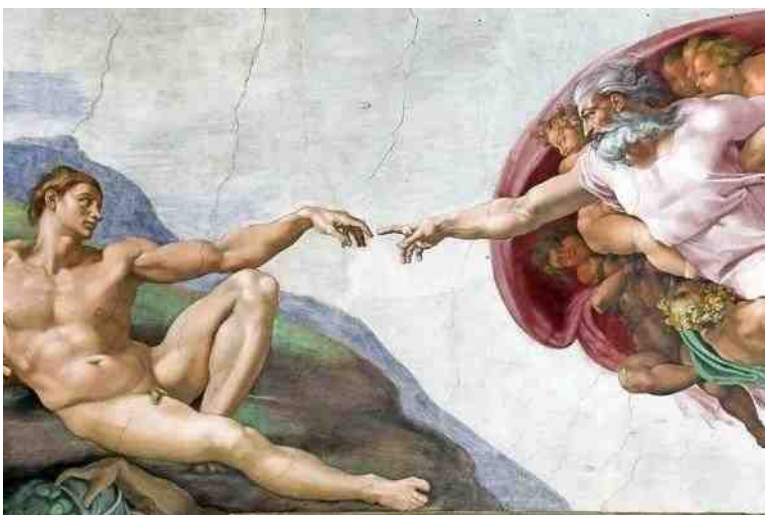
Zijn scholingsproject is een netwerkproject. 'De leerlingen krijgen een programma aangeboden met filosoferen en tuinieren, maar ook met yoga en koken. Het gaat erom sociale vaardigheden, emotionele vaardigheden en uiteindelijk ook de cognitieve vaardigheden van de leerlingen te versterken.

Dat gebeurt niet hiërarchisch, top down, maar uit inter-esse, letterlijk tussen zijn. Zo leren deze jongeren hun relationele netwerk uit te breiden vanuit het besef dat je elkaar nodig hebt om positief in het leven te staan.' (Het leven is niet leuk als je je mond houdt. p.60)

Ook van Henk Oosterling is de uitspraak: 'Een netwerkoptiek richt zich op wat er zich tussen mensen afspeelt. De blik wordt verlegd van autonome individualiteit naar wederkerig verantwoordelijke relaties: van het 'in' naar het 'tussen' of 'inter'. Hierdoor treedt een verschuiving op van het denken naar het doen.

De verschuiving is de overgang van:
-intrapersoonlijk naar interpersoonlijk,
-denken, de onzichtbare activiteit, naar handelen, de zichtbare activiteit.
-privé naar openbaar

Dit gaat samen met de ontwikkeling van zelfverwerkelijking (werken aan het eigen geluk) naar ook een ander laten lukken, wat begint met echte interesse in de ander.

De schepping van Adam, Michelangelo, Sixtijnse kapel, ca. 1511

“ ‘Ik kan niet in mijn eentje handelen, omdat mijn handelingen altijd betrekking hebben op de wereld die ik deel met anderen voor wie mijn handelen altijd gevolgen heeft.’ ”

In het artikel ‘het hulpverleningsmodel’ in HC 2014-3 heb ik het verschil tussen intrapersonaal en interpersoonlijk al verwerkt.

Denken

Denken wordt door Hannah Arendt ‘de geluidloze dialoog van het ik met zichzelf’ genoemd en kan begrepen worden als de actualisering van de oorspronkelijke dualiteit of splitsing tussen mij en mezelf, die inherent is aan het bewustzijn.

Het bewustzijn wordt dan opgevat als een representatievermogen; het vermogen aanwezig te stellen wat niet meer aanwezig is. Het beeld dat we ons herinneren (geheugen).

‘Contact’

Verder is het een kenmerk van het denken dat we ons terugtrekken uit de gevoelde werkelijkheid. Als we denken verbreken we het contact en trekken ons terug in onszelf. Dit fenomeen wordt in de praktijk van de haptonomie gebruikt om iemand het verschil tussen ‘in contact zijn’ en ‘op zichzelf zijn’ te laten voelen. Het wordt ook wel geïnterpreteerd als het verschil tussen ‘in je lijf zijn’ en ‘in het hoofd zijn’

Samenvattend: Het denken is een intrapersonaal gebeuren. De persoon staat in relatie met zichzelf en de actie is privé.

Handelen

De overgang van denken naar handelen wordt door Ellen Geerlings treffend verwoord in ‘Kiezen of delen’, p. 222: ‘Terwijl ik voor anderen altijd als één verschijn ben ik in de eenzaamheid van het denken ‘twee-in-één’. De dualiteit tussen mij en mijzelf die het denken kenmerkt, verdwijnt zodra ik met anderen ben. Voor hen verschijn ik als één.’

‘Iemand zijn’ is in de ogen van Hannah Arendt zonder angst jezelf zijn, waardoor je vrij je eigen waarden en opvattingen kunt ventileren.

Hiervoor is de pluraliteit (het met anderen zijn) voorwaarde. Handelende mensen hebben de aanwezigheid van anderen nodig voor wie zij kunnen verschijnen.

‘Ik kan niet in mijn eentje handelen, omdat mijn handelingen altijd betrekking hebben op de wereld die ik deel met anderen voor wie mijn handelen altijd gevolgen heeft.’ (Kiezen of delen p.194)

Dit komt geheel overeen met het principe van de haptonomie waarbij de werkelijk menselijke ontmoeting de wederzijdse bevestiging inhoudt.

Denken en handelen

Het bij elkaar horen van denken en handelen wordt door Ellen Geerlings als volgt verwoord:

‘Onze menselijkheid wordt gewaarborgd door het samenspel van twee tegengestelde bewegingen: de terugtrekking in het denken waarin we pas ten volle leven en naar de andere kant het optreden in de openbaarheid waarin we ons als persoon manifesteren.’ (Kiezen of delen. p.225)

De onderbouwing van de haptonomie staat op twee pijlers.

De eerste pijler is de zelfverwerkelijking. Dit is de pijler die uitgewerkt wordt in het ontwikkelingsmodel van het ITH, en gesteund wordt door de filosofie van Hannah Arendt. Het is de voorwaarde voor de tweede pijler: de zelfverwezenlijking (= er voor de ander zijn). Je moet eerst een zelf worden, wil je iets kunnen betekenen voor een ander. Deze laatste pijler wordt ondersteund door de dialogische filosofie; de filosofie van Martin Buber en Emmanuel Levinas.

De zelfverwerkelijking is dus geen doel op zich maar het middel dat zelfverwezenlijking mogelijk maakt. De zelfverwezenlijking met het doel anderen te laten lukken. De zelfverwerkelijking wordt ook wel zelfontplooiing genoemd, en de zelfverwezenlijking zelfvoltooiing.

Zelfverwerkelijking	Zelfverwezenlijking
Op zichzelf gericht	Op de ander gericht
Eigenbelang, egoïsme	Belang van de ander, altruïsme
Ontwikkeling tot persoon	Ontwikkeling tot medemens
Ontwikkeling tot zelfstandigheid	
Middel (zelfontplooiing)	Doel (zelfvoltooiing)
1 ^e zin van het leven	2 ^e zin van het leven
Iemand zijn	Er voor de ander zijn

De haptonomie gaat dus over het leven van alledag: over hoe we met elkaar omgaan en dat betreft niet alleen de omgang met elkaar in de gezondheidszorg. Wil de haptonomie een ruimer werkveld krijgen dan alleen de gezondheidszorg - Anne-Jan van Minnen noemde dat in zijn toespraak van 28 november 2015 - dan is de verwijzing naar de presentieeler van Professor Baart voor de hand liggend. Voor degenen, die zich willen oriënteren op de presentiebenaarding, verwijs ik naar het filmpje 'presentie in 10 minuten' - op de website van de Stichting Presentie - of naar de diereede van Professor Baart voor de Universiteit van Humanistiek, die vastgelegd is in het kleine boekje 'Van Bewegen naar Bewegenheid'.

Het verbaast mij steeds dat ik op de studiebijeenkomsten van de Stichting Presentie in de Nicolaaskerk in Utrecht bij mijn weten de enige aanwezige uit de wereld van de haptonomie ben. Je kunt je inschrijven voor de nieuwsflits van de Stichting Presentie om op de hoogte gebracht te worden van de studiebijeenkomsten.

Literatuur:

Baart, Andries:

Van bewegen naar bewegeneheid, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2011

Geerlings, Ellen:

Kiezen of delen, Boom, Amsterdam, 2015

Laumans, Wim:

Het hulpverleningsmodel, tijdschrift Haptonomisch Contact, HC 2014-3

Oosterling, Henk:

Woorden als daden, JapSambooks, Rotterdam, 2009

Schutter, Dirk de, en Peeters, Remi:

Hannah Arendt, Klement, Zoetermeer, 2015

Steenhuis, Peter Henk:

Het leven is niet leuk als je je mond houdt.

Het denken van Marli Huijer (Denker des Vaderlands), Boom, Amsterdam, 2015

De Kus 1, Jeroen Henneman, 1992

Haptonomie verwoorden

Wat wil ik nou eigenlijk vertellen?

Bob Boot

Inleiding

Ik denk dat vele collega's het zullen herkennen. 'Vertel ik het verhaal van de haptonomie wel op de juiste wijze?' Het verwoorden van de haptonomie wordt altijd als lastig ervaren. Gebruiken we de goede woorden en zijn we trouw aan de essentie? Doen we recht aan het gedachtegoed van de grondlegger? Het is al lastig als we met vakgenoten in gesprek zijn, maar zeker als we met ons mooie gedachtegoed naar buiten willen treden verkrampen we vaak. Bij elke training of presentatie voor mensen die geen weet hebben van haptonomie of haptotherapie merk ik zelf ook dat er altijd enige krampachtigheid ontstaat om het verhaal toch vooral goed te verwoorden. Voor overleg met verwijzers gaat dat soms ook op. Hoe komt dat en is het nodig?

Dit stuk is geschreven vanuit een gevoel van vrijheid. De vrijheid die ik heb ervaren toen ik me enige tijd geleden 'echt' realiseerde dat het er in de meeste gevallen niet over gaat om de haptonomie zo precies mogelijk te verwoorden, maar veel meer over het communiceren in daad en woord waar het in wezen over gaat: voelen en het belang van voelen voor persoonlijke ontwikkeling en groei. En dat is helemaal niet zo moeilijk te bespreken en te benoemen. Het belang van een goed ontwikkeld gevoelsleven herkent iedereen: je kunt meer en meer trouw zijn aan jezelf in je voelen, denken en handelen.

Frans Veldman

We zijn schatplichtig aan Frans Veldman als het gaat om de theorie en de praktijk van de haptonomie. Zijn publicaties zijn een bron van inspiratie en kennis. Ze zijn met grote hartstocht en zorgvuldigheid geschreven. Zijn taal is zo precies en zo goed doordacht dat het vaak vele malen lezen, herlezen en overdenken vergt om de essentie te doorgronden. Dat is niet erg, want dat scherpt ons en geeft stof tot nadenken en dialoog. Veldman hechtte eraan dat we met zeer grote zorgvuldigheid zouden omgaan met zijn gedachtegoed. Dat is ook zeer terecht. De medaille heeft echter ook een keerzijde. Het heeft ons ook wel wat bang gemaakt om met zekere vrijheid naar buiten te treden met onze ideeën over haptonomie. We hebben vanuit die mensvisie zoveel te bieden in vele domeinen van het maatschappelijk leven en het is veel waard om dat met vrijheid en vanuit onze eigenheid te doen. Zelf heb ik ook altijd veel aandacht besteed aan het zo zorgvuldig mogelijk verwoorden van de haptonomie in woord en geschrift. In de geest van Frans Veldman. Toch bleef ik zoeken naar mijn eigen verhaal en taal over haptonomie en haptotherapie. Naast waardering had Frans Veldman dan ook de nodige kritiek op mijn boeken. Dat is prima en we moeten elkaar ook kritisch en zorgvuldig blijven volgen in wat we naar buiten brengen. Toch mag het niet zo zijn dat we daarin verkrampen en het kind met het badwater weggoien.

Bob Boot

Wat willen we overbrengen?

Er zijn veel momenten waarop en situaties waarin we spreken over haptonomie en haptotherapie. Dat kan zijn als we vrienden of bekenden willen vertellen waar haptonomie over gaat, of meer professioneel als we met andere disciplines overleg hebben over cliënten, of bijvoorbeeld als we een presentatie geven. Ook bij trainingen in het bedrijfsleven of andere professionele teams willen we de haptonomie en het belang ervan duidelijk en zorgvuldig tonen.

In onze ijver de haptonomie een podium te geven en correctheid die we daarbij willen betrachten lopen we echter ook wel eens vast. Soms willen we té goed verwoorden wat haptonomie is en proberen we krampachtig de juiste woorden te vinden. Woorden zoeken die recht doen aan de haptonomische theorie van Frans Veldman, maar die ook begrijpelijk zijn voor 'de leek'. Zoals we allemaal weten is dat een hele klus. Het zet ons wat vast en leidt ertoe dat we vreselijk ons best doen om geen fouten te maken en toch iets belangrijks over te brengen. Maar wat willen we nou precies overbrengen? Dat is wat mij betreft de cruciale vraag. Die vraag, voor jezelf, duidelijk beantwoorden kan leiden tot bewe-

gingsruimte en vrijheid.

Willen we de theorie van de haptonomie overbrengen en zoeken we vervolgens eindeloos naar 'gewone woorden' die de haptonomie recht doen? Of willen we overbrengen en laten voelen waar het in wezen over gaat: het belang van een goed ontwikkeld gevoelsleven voor persoonlijke groei? In verreweg de meeste gevallen denk ik eigenlijk het laatste! Maar we verliezen ons vaak in het eerste. We voelen ons onvrij en beperkt omdat we oprecht het juiste willen doen en ons bewust of onbewust conformeren aan de ongeschreven regels van het correct verwoorden van de haptonomie, terwijl het in haptonomie juist gaat om eigenheid, vrijheid en autonomie. Waarom nemen we die vrijheid dan niet en waarom verliezen we onze autonomie als we naar buiten treden als haptonoom, of haptotherapeut of haptonomisch begeleider of trainer? Voor mij was dat de angst om het fout te doen. Bang om de haptonomie tekort te doen.

Waar gaat het dan over?

Waar het in wezen over gaat is niet aan mij. Dat kan ieder alleen voor zichzelf bepalen. Wat wil ik vertellen? Moet de toehoorder precies weten wat haptonomie is, of moet de toehoorder voelen waar het over gaat zodat hij of zij het echt 'snapt'? Niet in haptonomische termen maar in gewone taal? Het lijkt een retorische vraag. Toch is het goed die aan jezelf te stellen, want hoe vaak verliezen we ons niet tóch in het eerste en vergeten we het tweede.

Natuurlijk heb ik die vraag ook aan mezelf gesteld. Mijn antwoord komt eigenlijk altijd neer op het volgende: het belang van voelen. Het gaat om het belang van de mogelijkheid je gevoel te benutten in relatie tot jezelf, tot de ander en tot je omgeving. Of, zoals Veldman het zelf ooit heeft gezegd, 'het voelen moet gevoeld'. Dat leidt tot zelfbewustzijn en vertrouwen.

Veldman zei ook dat we 'als voelers geboren zijn en tot denkers gemaakt'. Hij bedoelt daarmee volgens mij dat we in

“ We weten veel beter wie we zijn als we waarnemen wat ons beweegt, wat ons goed doet en wat niet, als we kunnen genieten en walgen, als we ons gevoel kunnen gebruiken als kompas voor ons leven. ”

onze cultuur teveel eenzijdige nadruk hebben gelegd op de ratio, op effectiviteit, efficiëntie en presteren. Zelf voeg ik vaak toe dat wanneer het denken het voelen overschaduwde, we vervreemden van onszelf. Want we weten veel beter wie we zijn als we waarnemen wat ons beweegt, wat ons goed doet en wat niet, als we kunnen genieten en walgen, als we ons gevoel kunnen gebruiken als kompas voor ons leven. Als individu én als 'samenlever'. We hoeven dus niet precies de haptonomie te verwoorden, maar het met elkaar te hebben over voelen. Wat betekent dat, hoe doe je dat, waarom gebruiken we dat vermogen zo slecht en wat levert goed voelen ons op?

Een voorbeeld

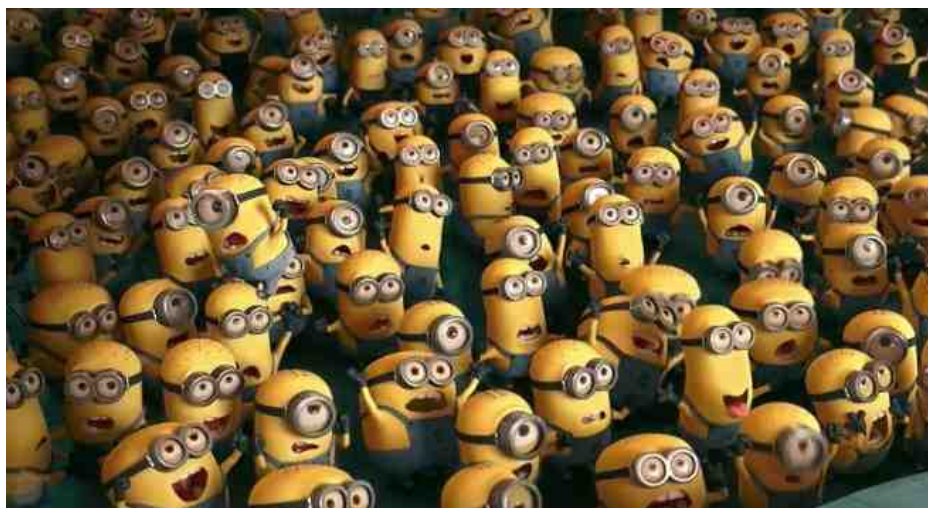
Enige tijd geleden gaf ik een training aan een groep ambtenaren van een middelgrote gemeente. Mijn training was een onderdeel van een meerdaags programma om de verbondenheid en het onderlinge contact tussen de deelnemers te verbeteren. De groep bestond uit hoog opgeleide mensen die zeker open ston-

den voor informatie waarmee ze verder konden komen in hun persoonlijke ontwikkeling. Ik werd aangekondigd als haptonoom, iemand die verstand had van voelen.

Nadat ik me had voorgesteld gaf ik de deelnemers de mogelijkheid vragen aan me te stellen om me beter te leren kennen. Dat zou m.i. de verbinding met mij ten goede komen. De eerste vraag was, niet geheel onverwacht, wat haptonomie nou precies is.

Omdat die vraag te verwachten was en ik destijds toch de verleiding niet kon weerstaan daar zo precies mogelijk antwoord op te geven, stak ik van wal met een goed voorbereid verhaal over haptonomie. Eerst een verhaal over de etymologie van het woord haptonomie, vervolgens een uitleg van het fenomeen hapsis om vervolgens van alles te vertellen over de fenomenen van de haptonomische mensvisie.

Ik voelde, ondanks dat ik mijn best deed zoveel mogelijk aan te sluiten bij de belevingwereld van de luisteraars, dat ik een aantal van hen kwijtraakte. Op dat

moment besloot ik dat gevoel in te brengen en het bleek voor een aantal te kloppen. Een van de deelnemers kwam daarop met een voor mij even simpele als bevrijdende vraag: 'Bob, maar waar gaat het nou eigenlijk over?'

Nadat ik die vraag even had laten doordringen en ik merkte dat ik kon loskomen van mijn, onbewuste, plicht de haptonomie goed te verwoorden zei ik: 'Het gaat over voelen!'

In de groep ontstond een levendige discussie over alles wat te maken heeft met voelen en ons gevoelsleven en hoe we met voelen omgaan en welke rol dat speelt in het onderlinge contact. Mensen werden geraakt door de openheid en zorgvuldigheid waarmee men elkaar aansprak en een zekere nieuwsgierigheid naar en voor elkaar had. Na een uur zei ik: "Dit is haptonomie!" en iedereen begreep het.

Epiloog

Bovenstaande overziend gaat het voor mij om twee dingen als ik het heb over mezelf laten zien vanuit mijn haptonomische achtergrond. In de eerste plaats wil ik mezelf vrij voelen van de 'plicht' de haptonomie zo correct mogelijk te verwoorden, daar geen fouten in te mogen maken. Bang zijn om de haptonomie niet precies zó te beschrijven zoals het bedoeld is leidt tot verkramping en ontnemt het plezier om ermee naar buiten te gaan en ermee te spelen. Uiteraard is dat geen vrijbrief om er onverschillig mee om te gaan. We moeten blijven zoeken naar de essentie en de nuances.

In de tweede plaats streef ik naar een leven vanuit eigenheid en autonomie en dat betekent voor mij dat ik me niet beklemd wil voelen door de haptonomie, maar de inzichten in de haptonomie juist wil leven. Het is fijn om in alle vrijheid mensen te gidsen in het voelen en de ontwikkeling van hun gevoelsleven.

Facturen en abonnementen

De facturen van 2016 zijn eind februari verstuurd. Ligt hij nog onbetaald op je bureau, vergeet dan niet het bedrag **vóór eind maart** aan ons over te maken. De abonnementsgelden zijn echt nodig om ons tijdschrift uit te geven, help mee door op tijd te betalen.

Een abonnement loopt altijd tot 31 december. Wil je opzeggen, dan moet dit **vóór 1 november** bij ons bekend worden gemaakt. Geef je pas na het krijgen van de factuur aan dat je het abonnement wilt beëindigen, dan wordt het abonnement beëindigd per 1 januari van het volgende jaar.

Gevoelige snaren

Harry van Nie in gesprek met Harry Sacksioni

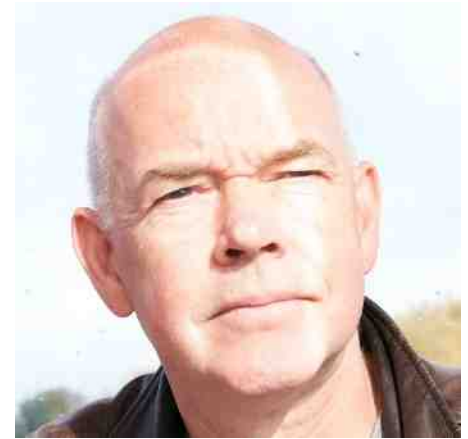
Eind 70- begin 80-er jaren studeerde ik avond aan avond tot diep in de nacht op de gitaarstukken van Harry Sacksioni. Hij trad toen op met Herman van Veen en de muziek en teksten uit die tijd waren niet alleen heel erg afgestemd maar ook heel betekenisvol voor me. Zingen kon ik niet, maar die muziek, die wilde ik kunnen spelen. Er stond toen nog weinig op papier dus moest ik veel zelf uitzoeken, maar des te trotser was ik toen ik nummers als Meta Sequoia en Huiswaarts kon spelen. Zijn speciale techniek kostte nogal wat inspanning, maar ik genoot van het resultaat. Jaren daarna verloor ik een beetje het contact met die muziek, tot vorig jaar.

Er zijn twee optredens die me diep geraakt hebben: het benefietconcert voor het KWF in het Jessapark in Hengelo en zijn optreden in het Beauforthuis in Austerlitz. Aan-

leiding om de man die mijn gitaarspeelend 70-er jaren zo beïnvloedde op te zoeken in Amsterdam voor een interview, op stoute schoenen ...

Maandagmiddag, café Vrijdag in Amsterdam. Ik ben een half uur te vroeg voor onze afspraak. Ik ben zelden nog zenuwachtig maar nu is het wel heel spannend. Ik ga in gesprek met mijn gitaarheld die ik al 40 jaar muzikaal volg. En wie ben ik om een interview met hem aan te vragen? De aanleiding was een benefietoptreden in het Beauforthuis in Austerlitz ten bate van dat theater.

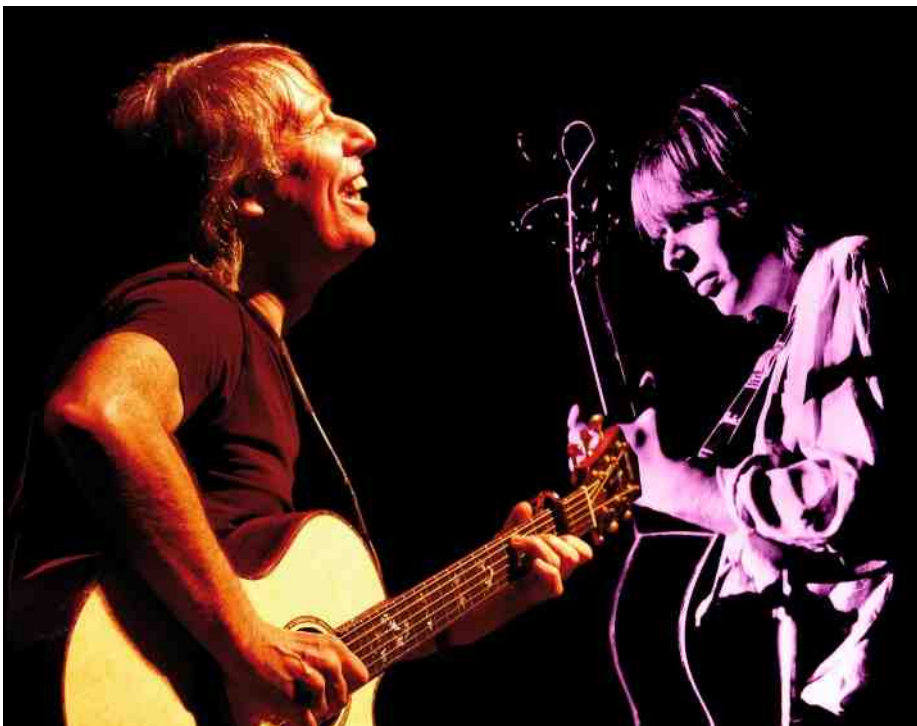
De avond van het benefietoptreden was een heel bijzondere avond. De zaal is niet zo groot, er wordt gegeten en gedronken voorafgaand aan het concert en in de kleine caféruimte is er al gauw contact

Harry van Nie

met andere bezoekers. Iedereen lijkt verbonden met de muziek van Harry. Het heeft iets familiairs. Vanaf het moment dat hij opkomt, is er veel direct contact met de zaal. Ik zit op de eerste rij, mooier kan het niet. Ik geniet van ieder nummer dat hij speelt, sluit regelmatig m'n ogen om het binnen te laten komen. Tijdens de vele prachtige nummers waren er twee momenten die mij bijzonder raakten. Tijdens het nummer 'Empty nest' (over dochter Jessa die op haar 16e het huis uit ging voor een buitenlandstage) raakte hij heel erg geëmotioneerd. Bij het nummer 'Uitgespeeld' (Hij had het nummer geschreven n.a.v. de dood van Ramses Shaffy, maar het toeval wilde dat hij de week daarvoor ook ontdekt had dat zijn voetbalveldje van vroeger door nieuwbouw verdwenen was. Tweemaal uitgespeeld dus.) moest hij vanwege de tranen in zijn ogen stoppen en opnieuw beginnen. Hij reageerde wat geërgerd: 'Nou, daar heb je wat aan, een muzikant die staat te janken op het podium'. Ik was onder de indruk.

Lege zaal. Mensen staan nog na te praten en te borrelen en ik zie dat Harry met een jongen van 12 op de rand van het podium zit en hem een en ander laat zien van zijn manier van gitaarspelen. Ik wil er heel graag naartoe lopen, aanschuiven en praten over het emotionele optreden, mijn jarenlange bewondering voor hem, dat ik ook nummers van hem kon spelen, maar ik doe het niet. Wil die jongen zijn bijzondere moment niet afnemen. Met

kramp in m'n ziel rij ik terug naar Utrecht; dit was wel een heel bijzondere kans geweest om hem te spreken.

Dus de stoute schoenen aangetrokken (overigens ook de titel van een van zijn nummers) en gemaïld dat ik hem graag wil interviewen. Ik bouw de afwijzing in maar krijg de week erop al de kans om hem te spreken. Oeps!

Ons gesprek begint over hoe hij componeert en dat al vanaf z'n 14e jaar doet (z'n eerste nummer was 'Meta Sequoia') op een soort van organische manier, bijna vanzelfsprekend. Het aantal composities is al niet meer te tellen. Als we over zijn optreden in het Beauforthuis praten, hebben we het vooral over hoe emoties een rol spelen in zijn muziek. Vrijwel iedere compositie heeft haar oorsprong in een gebeurtenis. Als Harry speelt beleeft hij die gebeurtenis opnieuw, en speelt hij alsof hij het weer voor de eerste keer speelt. Dat is te zien en te horen. Als hij een nummer aankondigt is het even stil en dan begint hij, volledig opgaand in z'n gitaar en muziek. Pas na de laatste noot en een korte pauze komt hij terug in contact met het publiek. Een bijzondere wissel.

Maar hij zegt ook: 'De emoties moeten het werk niet infecteren.' Daar zie ik de parallel met ons werk. Je kunt wel geraakt worden door je cliënt, maar je blijft de regie houden over de situatie. Hij gaf als voorbeeld dat hij van heel veel organisaties ambassadeur is maar dat voor kinderen met kanker niet kon. 'Die kinderen moeten mij gaan troosten, omdat ik er vreselijk verdrietig van word. Dat kan niet de bedoeling zijn, toch?'

Wat overal uit spreekt is zijn passie en gedrevenheid en het is voor hem dan ook onbegrijpelijk hoe jongeren dat kunnen missen. Zoals z'n eigen zoon Lenno, die ontzettend goed kan voetballen maar nooit moe terug komt van een training. 'Onvoorstelbaar!' roept hij. 'Ik werkte me vroeger kapot als ik een voetbaltraining had en kwam totaal gesloopt thuis.' We

“ Ik zette de versterker vol aan en zo liet ik ze voelen wat muziek was. Ik liet ze in hun handen klappen of met een stokje slaan want dat konden ze tenslotte ook voelen. ”

trokken de lijn door naar de 'achterbank-generatie': kinderen die gewend zijn dat ze gehaald en gebracht worden en dat alles voor ze geregeld wordt. Hij vergelijkt het met twee jongens die op een van zijn workshops kwamen en niet eens de moeite namen om hun gitaren te stemmen. Dat is toch niet te bevatten ... Onvermoeibaar zet hij zich ook in voor de gitaristen die zijn methode willen leren en speciale weekenden daarvoor volgen.

Hij gunt het anderen. Zo had hij onlangs bij zijn optreden in Veenendaal een meisje (een talentvolle cursiste van een van die weekenden) het podium op gehaald en samen hadden ze 'Eclips' gespeeld. Ze durfde eerst niet maar hij had gezegd: 'Zorg maar dat je klaar staat met je gitaar.' Het applaus was overweldigend.

Voor mij in dezelfde lijn gaf hij ooit een workshop aan dove kinderen op een basisschool. Als hij erover vertelt glinsteren z'n ogen en is hij een en al levendigheid. 'Ik zette de versterker vol aan en zo liet ik ze voelen wat muziek was. Ik liet ze in hun handen klappen of met een stokje slaan want dat konden ze tenslotte ook voelen.' Het was een daverend succes en als een filmheld werd hij na de workshop uitgezwaaid, kinderen hangend aan z'n auto. Hij glundert er nog steeds bij.

Voelen en gevoelens; het is bijzonder als Harry vertelt dat hij van jongs af aan altijd zijn gevoel mee liet spelen en dat er altijd een balans was tussen voelen en werken, presteren. Het verraste me omdat ik in het tijdschrift voor angststoornissen een

interview had gelezen waarin hij beschrijft dat zijn moeder een ernstige straatfobie had. Die kwam echt nooit buiten, maar blijkbaar hebben de levendige bezoeken van tal van ook beroemde mensen in de sigarenzaak van zijn vader dat weer goed gemaakt. Het viel daarvoor blijkbaar niet op dat zijn moeder bang was om de buitenwereld in te gaan: de buitenwereld kwam naar de winkel! Of hij had er toen geen last van. Misschien wel beide.

Keerzijde van de gevoeligheid is de angst voor ernstige ziekten. Hij beschrijft hoe hij alle symptomen overgenomen had van een vriend die keelkanker had. Hij was zelfs 6 kilo afgevallen. Alle wijzers stonden in het rood. Maar toen bleek (en voor de zekerheid had hij toch maar twee keer een scopie gekregen) alles in orde behalve dat de alarmbellen afgingen toen hij aan de monitor lag. Zijn hartslag zat op 47 door het vele sporten dat hij altijd heeft gedaan.

Zijn gevoeligheid werd niet overal begrepen. Toen hij opgeroepen werd voor de dienstplicht heeft hij de nacht op de slaapzaal doorgebracht met z'n gitaar in z'n armen geklemd. Toen hij een tank zag, zag hij de foto terug van mensen die aan een tank gebonden waren en meegesleept werden over straat. Hij kon alleen nog maar staan huilen daar. Begrijpen deden ze het niet maar hij kreeg wel S5 en was van die ellende af. ('Oorlogsdroom')

Voor mij is de stap van gevoeligheid naar telepathe niet zo groot en als ik dat noem vertelt hij een verhaal over een nacht in Noordwijk. Hij nadert een groepje van drie jongens en vertrouwt het niet. Om ze af te leiden gaat hij mank lopen en schuifelt zo voorbij. Later die nacht bliken die drie mannen een meisje in elkaar geslagen te hebben. Als hij het vertelt krijgt hij weer kippenvel.

('Noordwijk blues') Maar als een medereiziger echt denkt dat ze ufo's ziet als hij midden in de nacht een band staat te verwisselen van de auto, net buiten Amsterdam, schiet uit hij z'n slof: 'Ufo's? We staan op de aanvliegroute van Schiphol! Niks ufo's.'

Wat ik dan weer zo bijzonder vind is dat 'Meta Sequoia' (het eerste nummer dat ik zelf leerde spelen) het eerste nummer was dat hij componeerde en aan zijn moeder liet horen. Datzelfde nummer speelde hij ook op haar afscheidsdienst een paar jaar geleden.

Zo schreef hij uiteraard ook een nummer bij de geboorte van zijn dochter ('Jessa') en z'n zoon ('Lenno'). Vrienden van hem vroegen of zij hun dochter ook Jessa mochten noemen en dat was prima, maar die Jessa is met een jaar overleden. Haar ouders hebben het terrein om hun huis in Hengelo 'Jessapark' genoemd en daar gaf hij vorig jaar een benefiet concert voor het KWF. Toen hij het nummer 'Jessa' speelde was dat ook zo'n emotioneel moment. Ik was daarbij en zat

toevallig naast de zus/schoonzus van de ouders die Jessa verloren hadden. Haar kindje was in dezelfde tijd geboren. Dikke tranen natuurlijk. Niemand hield het droog, ook hijzelf niet.

Waar ik verder nog heel nieuwsgierig naar was, is de tijd met Herman van Veen. Mij valt het op dat hij nooit herinneringen ophaalt over de 10 jaar samenwerken en optreden met hem. Ik vond en vind nog steeds dat de combinatie van Harry's muziek en de liedjes die Herman zong zo goed bij elkaar passen. Hij vindt dat ook en ook al hield het samenwerken op, hij heeft nog steeds grote bewondering voor Herman.

Het is tien voor drie als Harry opspringt want hij moet Lenno om drie uur ophalen en is al te laat. Ik vond het een heerlijk gesprek. Als ik hem daarvoor bedank, bedankt hij mij. Wat is het een bijzondere en bijzonder aardige man. Waar ik vroeger wegdroomde bij zijn optredens en avonden, nachten zat te studeren op zijn nummers en ook zo goed wilde kunnen spelen bedenk ik nu: Ik heb naast gitaarspelen heel veel andere dingen gedaan en nooit de weg van muzikant gekozen. Hij is 40 jaar doorgegaan (nog afgezien van het gigantische verschil in talent natuurlijk, dat is niet te evenaren). Blij en gelukkig ga ik naar huis. 'Je hebt niks opgeschreven' zegt Harry. 'Nee, ik onthoud alles, echt wel!'

Beweging draagt onze diepste beweegredenen in zich!

Body & Mind Language

De manier waarop het leven ons heeft gevormd, is terug te zien in de vorm, houding en beweging van het lichaam. In Body & Mind Language (BML) vormt het lichaam het instrument. Het lichaam draagt ervaringen, gevoelens, stagnaties en expressies in zich. Door hier contact mee te maken, wordt zichtbaar wat wel en niet geleefd mag worden.

In coaching met BML worden blokkades en stagnaties gezien als informatie. Vanuit dit oordeelloze vertrekpunt wordt ervaren welke flexibiliteit, mogelijkheden, ruimte en creativiteit er mogelijk zijn. Informatie uit gesproken taal wordt vertaald naar de symbolische taal van het onbewuste in gebaar, houding, klank en bewegingsmogelijkheden. BML laat nieuwe mogelijkheden ontdekken en ervaren waardoor er letterlijk heling in het lichaam kan ontstaan. Er vindt een verschuiving in beweging plaats in het hier en nu.

- BML laat niet-geuite emoties en fysieke sensaties uitdrukken.
- BML laat mensen thuiskomen in hun lichaam.
- BML brengt mensen in contact met hun diepere zielsbehoefte.
- BML brengt stagnaties in beweging.
- BML vergroot het repertoire aan uitingen en bewegingen.
- BML draagt bij aan het voller aan kunnen gaan van contact met anderen.
- BML vergroot het gevoel van vitaliteit en welbevinden.

BML opleiding

BML is een transformatieve en ervaringsgerichte vorm van coaching waarbinnen de uitwisseling tussen persoonlijkheid en ziel in balans komt.

Deel 1 van de BML opleiding start in oktober 2016 en omvat 5 modules (weekenden) van twee dagen. Voorafgaand zijn er twee gratis kennismakingsworkshops: op 14 augustus en 1 oktober.

Inhoud deel 1:

- Relatie lichaamshouding en levenshouding
- Ontstaan van rol, pantsering en verdedigingshouding
- Decoderen en bewegingsanalyse
- Relatie lichaamsbeeld en zelfbeeld
- Minderwaardigheid en slachtofferrol/identificatie
- Lichaamssplitsing
- Inzicht in je wezenlijke natuur

BML is een beroepsopleiding op HBO niveau. We zijn geaccrediteerd door het BATC, de VIV en het LVNG. Deel 1 is door het ADAP) erkend. Deel 1 staat voor 76 punten.

De opleiding is zeer ervaringsgericht. Theorie en interventies wisselen elkaar af. Zie voor meer informatie en aanmelding: www.bmli.nl.

Body & Mind Language *instituut*

'Silence out loud'

Tentoonstelling samengesteld door Joost Zwagerman Museum Kranenburgh Bergen

Anneke Kempkes Verweij

Een modern gebouw, vastgegroeid aan een statig Herenhuis uit vroeger tijden. Veel glas en wit binnen, buiten een oude tuin. We parkeren aan een bosrand en beginnen met een wandeling die doorloopt in de interessante wijk met onder architectuur gebouwde oudere en nieuwe villa's. Geen trotse prots maar karakterwoningen, soms met wat verval.

We lopen Kranenburgh binnen. Ik schrik, zie en hoor op een groot scherm in de voorhal Joost Zwagerman. Even verwarring. Hij is er toch niet meer ... en nu ineens zo groot en nadrukkelijk aanwezig. De grote binnenhal is rustiger, leger en ziet er vriendelijk uit. Jas ophangen, het kleine rugzakje inleveren en dan ineens in de stille sfeer van Joost zijn eigen tentoonstelling. Hij heeft alles zelf uitgezocht, is bij verschillende kunstenaars op bezoek geweest en heeft veel van hun werken gevraagd en meegekregen. Uiteindelijk heeft hijzelf de ruimten ingedeeld en ingericht. We staan dus echt in zijn sfeer, in zijn verbeelding van de stilte.

Ik loop langs een melkwitte, schuingeplaatste, lange wand met in zwarte letters: 'Stilte is een onderschatte levensvoorwaarde, stilte is als ademen; geen mens kan zonder. En dan begint het. Het verdwijnpunt valt samen met het beginpunt'. Dit laatste begrijp ik niet goed maar het brengt me wel in een bepaalde sfeer.

Allereerst zie ik Jan Schoonhoven, de postbode uit Delft die altijd in wit, vierkante of rechthoekige vlakken vult met hele fijne reliëfs van geometrische figu-

ren, alles gemaakt van wit geschilderd papier-maché op hout. Er gaat heel veel rust en orde van uit. Er vlak bij ligt een vrouw op een bed met in haar geheven armen een fototoestel waarmee ze selfies kan maken, naast haar een kleine langafstandsraket en andere gevechtmaterialen. Alles lijkt uit één stuk wit marmer gemaakt. Zeer sereen maar tevens bevreemdend. Ik loop door de zalen, zij hebben verschillende stiltenamen waarin de kunstwerken naar onderwerp ingedeeld zijn: witte stilte, de religieuze stilte, de landschappelijke stilte, de noodgedwongen stilte, zelfgezochte stilte, lege stilte, afwezige stilte. De ruimten worden gevuld met een grote variatie aan kunstwerken waarvan de één mij

Anneke Kempkes-Verweij

meer treft of raakt dan de ander. Wat ik boeiend vind is zeer persoonlijk. Ik noem enkele kunstwerken die mij aanspreken: een grote kleurenfoto van een man die wegkruipt in een open snede in de rugkant van een zitbank, 'De onzichtbare man' van Michel Voet. Je moet wel echt

'De onzichtbare man', Michel Voet

'Der Psychoanalitiker', Tjebbe Beekman.

weg willen als je je bank ervoor open gaat snijden.

Een groot schilderij waarop een bank met een kleurrijk kleed eroverheen geschilderd, maar er ligt niemand op: 'Der Psychoanalitiker' van Tjebbe Beekman. Het lijkt een gevulde stilte zonder een persoon, maar die je er zelf wel of niet bij kan denken.

Een schilderij waar ik voorbij loop en ook weer naar terugkeer maakt me angstig. Wat is hier gebeurd? Een vrouw zit leunend tegen een man aan die haar omarmt. Het bloed stroomt uit haar toegedekte kruis en tussen haar bovenbenen naar beneden. Ik lees in het begeleidende boekje 'Miskraam' van Ronald Ophuis. Ik word er door geboeid, ervaar de stilte die ontstaat wanneer een nog heel klein kindje nooit als baby geboren zal worden omdat de groei plotseling afgebroken wordt verdriet en pijn en het niets geen kindje. De stilte tussen groei en dood.

Dit alles wordt afgewisseld met regels van verschillende dichters. Op de wand van de laatste zaal lees ik gedichtregels over de absolute stilte van Joost Zwagerman. Hij stelt hierin dat we, wanneer we

daar zijn, allemaal de behoefte hebben om er niet meer te zijn. Deze zinnen hebben me lang bezig gehouden. Hiermee ben ik het niet eens. Waarom gebruikt hij hier 'allemaal'. In de uiterste stilte ligt bij mij het vele goede wat ik ervaren heb in mijn leven: liefde, verbinding, samenzijn. Hieruit wil ik totaal niet verdwijnen maar verblijven.

Er is veel te zien en nog veel meer te ondergaan. Ga kijken en zoek en onderga uw eigen belevingen. Joost Zwagerman reikt ze u aan. Joost, heel veel dank hiervoor. Dit zal ik niet gauw vergeten. Bij het weggaan zie ik in de museumwinkel zijn boeken liggen. Ik koop het boek dat ik nog niet heb: 'Wakend over God' zijn denken blijft me bezig houden.

'Miskraam', Ronald Ophuis

'Bach raakt je vol in het middenrif'

Koos van Noppen

in gesprek met Ad de Keyzer over zijn boek: *Bachs grote Passie. 'Een liturgisch-spirituele benadering van de Matthäus-Passion van Johann Sebastian Bach'* 2015

Dit artikel komt uit de eenmalige glossy Matthäus. De glossy, geheel gewijd aan de Matthäus-Passion, is te bestellen via www.boekencentrum.nl en verkrijgbaar in de boekhandel.

Hoe komt het dat de Matthäus-Passion zoveel mensen diep raakt? Liturgiewetenschapper Ad de Keyzer kwam niet los van deze vraag. Jarenlang studeerde hij op het meesterwerk en schreef een lijvig boek. 'Bachs grote Passie is een dorstlesser voor mij.'

'Wat is het belangrijkste woord in de Matthäus-Passion?' Halverwege het gesprek stelt Ad de Keyzer me deze vraag. Hij grijpt naar de partituur op tafel en begint koortsachtig te bladeren. In gedachten scan ik razendsnel de teksten die me zo te binnen schieten. 'Blute nur... Mache dich, mein Herze, rein ...' 'Nou?' 'Eh ...' 'Het allerbelangrijkste woordje in de hele Matthäus is totaal onbetekenend', doceert hij, terwijl hij een paar pagina's omslaat... ja, daar is het, geel gearceerd: 'Ach.' Oké. Ach. De uitroep van verlangen, hartstocht. De beweging van het hart. 'En het rijmt op Bach.' Pretoogjes.

Wespreken elkaar in het klooster Mariënborg in Den Bosch, waar de Nijmeegse theoloog drie dagen in de week werkt.

Vanmiddag zal hij nog meezingen in een requiem tijdens de uitvaart van een van de hoogbejaarde zusters. De kloostergemeenschap Mariënborg is nu naar elders vertrokken. Het interieur van het monumentale pand wordt leeggehaald, de boel wordt overgenomen, er komen collegezalen. Onbedoeld is het wel een passende setting voor ons gesprek. Want daarin stellen we juist vast dat veel vormen van christendom in ons land zijn verdwenen of een zieltogend bestaan leiden. Intussen verslaat Bach met zijn Matthäus-Passion zijn tienduizenden, jaar in jaar uit. Rara. De Keyzer: 'Achter de façade van dat zogenaamd gesecculariseerde Nederland gist er van alles. En Bach weet daar met zijn muziek in te roeren. Veel mensen hebben niets met de kerk en het geloof; ze hebben er in hun jeugd vervelende ervaringen mee opgedaan, ze hebben er intellectuele bezwaren tegen, noem maar op. Maar dan zitten ze op een avond bij een uitvoering van de Matthäus-Passion en bam! Die muziek raakt hen vol in het middenrif en ze zijn tot tranen geroerd. Die fascinerende ervaring ligt aan de basis van mijn boek.'

Dat boek, 'Bachs grote Passie' telt 475 pagina's. De Keyzer had voor zijn meesterwerk meer inkt nodig dan Bach voor het zijne.

Wanneer hoorde u 'm voor het eerst?

'Aan mijn liefde voor de Matthäus-Passion gaat nog iets vooraf: de eerste

Eenmalige glossy Matthäus

kennismaking met de muziek van Bach. Kerstavond, Arnhem, 1960. Ik was een jochie, zong in een jongenskoor in het lof, net na het avondeten, buiten was het al donker. Wekenlang hadden we het koraal van Bachcantate no. 147 'Wohl mir dass ich Jesum habe' ingestudeerd, *a capella*. Nu, tijdens de uitvoering, hoorden we het voor het eerst met begeleiding. Toen de organist de triolen inzette: ta-da-da-da-da-da... en wij invielen, was het - om met Louis van Dijk te spreken - alsof ik met windkracht 12 tegen de muur werd geblazen. Ik was helemaal van de kaart. Op weg naar huis, op de fiets door de sneeuw, zei ik dat tegen mijn vader. Die vond het maar flauwekul.'

Hij had er geen antenne voor?

‘Nee. Bovendien, in de kerk gaat het helemaal niet om de muziek, vond hij. Maar ik was Onze Lieve Heer tegengekomen. Daar is het begonnen.’

U duidt het als een religieuze ervaring.

‘Absoluut. Ik was verkocht. Het is met de cantates net als met de Matthäus-Passion: ook als je er vertrouwd mee bent geraakt, kun je ze soms opeens beluisteren alsof je ze voor het eerst hoort. Ze kunnen eigenlijk niet fout uitgevoerd worden, vind ik. De één doet het zus, de ander zo, het is altijd mooi. De intentie waarmee het gespeeld wordt vind ik wel belangrijk.’

“ ‘De een doet het zus, de ander zo, het is altijd mooi.’ ”

Wanneer hoorde u voor de eerste keer de Matthäus-Passion?

‘Dat was jaren later, in de tweede klas van het kleinseminarie. Ik was verslingerd geraakt aan Bach en had mezelf orgel leren spelen. Met een paar jongens van het internaat gingen we naar een uitvoering in de Grote Kerk in Apeldoorn, waar Aafje Heynis zong. We zaten op de goedkope plaatsen, op de galerij, achterin, dus veel konden we niet zien. Ik vond het lang duren en kreeg in de loop van de avond slaap.

Maar ik herinner me ook dat ik vanaf het allereerste begin dacht: hier moet ik de partituur van zien. Die fascinatie is ook altijd gebleven. Als ik een stuk hoor, wil ik de partituur in handen hebben om mee te lezen: Wat gebeurt hier? (Hij pakt de uitgave weer.) Zo’n eerste bladzijde van de Matthäus-Passion ... dat deze muziek überhaupt op papier staat! Het openingskoor, een eenvoudig e-klein akkoord, wat is er nu simpeler dan die paar nootjes. Maar wat daar dan op volgt ... ongelofelijk. Dat raakt je aan alle kanten. Ik moet die muziek niet meer in de auto draaien Te gevaarlijk!’

“ Het raakt ons, omdat we beseffen hoezeer we zelf erbarmen nodig hebben. ”

De fascinatie voor de Matthäus-Passion is altijd gebleven, ook tijdens zijn loopbaan in de theologie. Sterker: werk en hobby bleken elkaar wonderlijk aan te vullen en te versterken. Voor De Keyzer is Bachs ‘grote Passie’ een dorstlesser. Hij kan zich uren laven aan één enkele passage, de noten, de teksten en hun onderlinge samenhang. Twintig jaar gaf hij door het hele land cursussen over de Matthäus-Passion.

‘Daar kwam altijd gemotiveerd publiek. Ze kwamen niet voor mij, maar voor Bach. Ze genoten van zijn muziek en wilden er meer van weten. Ik deelde de teksten uit, liet hen fragmenten luisteren en stelde de vraag die steeds terugkeerde: Wat hebben wij nu gehóórd? Dus niet: ik zal het u uitleggen wat we zojuist hebben beluisterd, want dan zou het een verstandelijk-theologisch betoog worden. Ik wilde juist insteken op de ervaring, de emotie. Want *dat doet Bach*, ontdekte ik gaandeweg. Hij raakt je niet onder je hersenpan, maar in je middenrif.’

“ Dat raakt je aan alle kanten ”

Door de tekst of de muziek? Veel hedendaagse luisteraars hebben juist weinig op met de teksten, die ze al te vroom en wereldvreemd vinden.

‘Teksten over God en geloof worden als achterhaald beschouwd. Iets van vroeger, niet van deze tijd. Wie een beetje nadenkt, zegt men dan, moet wel tot de conclusie komen dat God en geloof hun tijd hebben gehad. Maar bewijst niet de populariteit van de Matthäus het tegendeel?’

Er wordt vaak smalend gedaan over de teksten van Picander, die door Bach zijn gebruikt. Deed ik zelf ook, lange tijd. Maar intuïtief voelde ik tijdens de cursussen dat het niet alleen in de noten zit. Dat ontdekte ik toen ik de Matthäus-Passion vanuit het perspectief van de spiritualiteit benaderde.

Bach maakte de cantates en de passies voor de kerkdienst, de liturgie. Maar denk niet dat de teksten daarmee helemaal los staan van het leven. Alles in een kerkdienst heeft met het leven te maken. Kyrië is Syrië. Liturgie gaat over de shit van deze wereld, over de ervaringen van mensen, daar is niks heiligs aan.

In de teksten en de muziek van Bach worden mensen op hun ervaringslaag aangesproken. Om een voorbeeld te geven: iedereen kent de ervaring tekort te schieten, het gevoel ernstig te hebben gefaald. Je moet het onder ogen zien, erkennen, accepteren. Met die levenservaring in onze bagage horen we de aria ‘Erbarme dich’ en het raakt ons, omdat we beseffen hoezeer we zelf erbarmen nodig hebben.

‘Erbarme dich’ raakt bij ons die snaar van ‘ik wil niet zijn wie ik ben’, onze worsteling met ons tekort. Petrus heeft Jezus driemaal verloochend; Jezus confronteert hem met zijn tekort. Petrus onderkent en erkent zijn falen, al gaat dat via diepe ervaringen. Dat is voor ons heel herkenbaar. Daardoor is het ook verklaarbaar dat mensen zeggen dat ze troost en steun putten uit het luisteren naar de Matthäus-Passion. De muziek van Bach helpt om te kunnen omgaan met levenservaringen. Dat ‘omgaan’ kun je niet uit een studie leren. Dat wordt je ervaringsgewijs gegeven, gegund. Het is iets passiefs, het stijgt boven jezelf uit. Tegelijk is het heel concreet, want het is een ervaring. Als je er met de ogen van verwondering naar kijkt, kom je in de

“ ‘De uitroepen ‘ach’ en ‘o’ zijn vertolkingen van een diep zuchten.’ ”

buurt van transcendentie, God of het goddelijke; in elk geval iets dat veel groter is dan jezelf. Dat overweldigende heeft Picander gevat in zijn poëzie en Bach in zijn muziek.’

Dat klinkt als een verklaring. In uw boek schrijft u niet te weten waarom de Matthäus-Passion zo’n impact heeft op hoorders en uitvoerenden. ‘Het is een mysterie dat begrepen kan worden noch doorgrond, uitgelegd noch opgelost’. Pagina 17. Dan moet uw betoog nog beginnen ...

‘Het blijft een geheim. Maar dankzij mijn boek zijn we hopelijk een paar stapjes dichterbij de essentie gekomen. Gaandeweg de cursussen leerde ik niet meer tegen die teksten te zijn.

Neem dat woordje ‘ach’ waar we het al over hadden. Of, nog zo’n ogenschijnlijk onbeduidend woordje als ‘o’, uit de eerste zin van het jongenskoor in het openingskoraal. ‘O Lamm Gottes, unschuldig.’ De uitroepen ‘ach’ en ‘o’ zijn vertolkingen van een diep zuchten, een beweging van het hart. Dat is heel herkenbaar.’

Dan wordt lastiger bij teksten als ‘Komm süßes Kreuz ...’ Of niet?

‘Op het eerste gezicht lijkt dat een verlangen naar de dood. Maar het is hier geen verheerlijking van het lijden, eerder een aansporing om het lijden te accepteren, als het je eenmaal overkomt. Het hoort nu eenmaal onontkoombaar bij ons mens-zijn. In hoeveel families is er niet

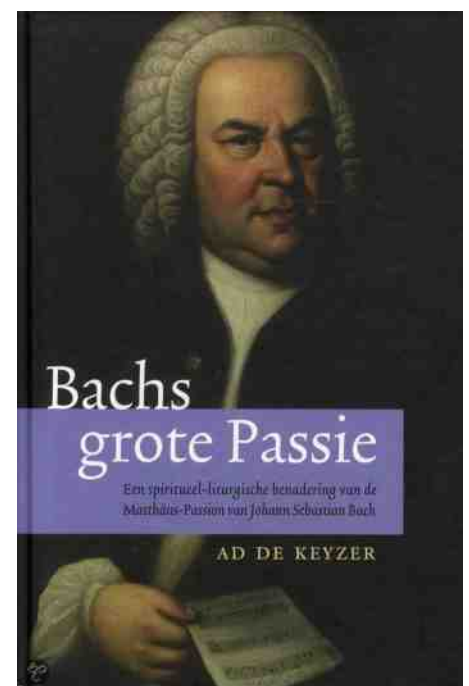
iemand getroffen door kanker? De vraag is: hoe ga je ermee om? Ertegen vechten? Als de dokter zegt: ik kan niets meer voor u doen, rest er niets dan de auto langs de kant van de weg te zetten en te zeggen: laten we vriendschap sluiten, we moeten samen verder. De verschrikkelijke ziekte en ik. Dan krijgt de dramatische tekst van ‘Komm süßes Kreuz ...’ een andere beleving, een actualisering. Maar dat is altijd een duiding achteraf, nooit een uitleg vooraf. De woorden verhelderen de ervaring. Zo bezien gaat er een therapeutische werking van de Matthäus-Passion uit. Tegelijk zegt het iets over de vraag waarom deze muziek mensen zo diep raakt, terwijl ze verder helemaal niet zo religieus zijn.’

Bachs grote passie

‘Bachs grote Passie; een liturgisch-spirituele benadering van de Matthäus-Passion van Johann Sebastian Bach’ 2015, uitgeverij Adveniat, www.adveniat.nl

De studie van Ad de Keyzer (1952) komt er op neer dat de Matthäus-Passion is gecomponeerd als onderdeel van de liturgie in de Lutherse kerkdienst op Goede Vrijdag. In de vaste patronen van deze liturgie draait het om de ontmoeting, de dialoog, tussen God en mensen. Dat patroon kenmerkt ook de Matthäus-Passion. ‘Daarin gaat het niet om dogmatische uitspraken, kerkjuridische canones of morele voorschriften, maar om de existentiële ervaring van mensen die alle begrip te boven gaat en alles te maken heeft met de mogelijkheid je te verwonderen.’

De Keyzer is zich er zeer van bewust dat zijn uitleg maar één van de vele mogelijkheden is. Er zijn andere perspectieven denkbaar, van waaruit je geen andere dingen, maar dezelfde dingen anders ziet. ‘Aan dit tekort valt niet te ontkomen. Het is enigszins op te heffen door naast je eigen perspectief altijd dat van anderen te plaatsen, zodat het fenomeen waarnaar je kijkt, in meer facetten kan oplichten dan alleen het jouwe.’

Winnares loterij 500e abonnee

In de december uitgave van Haptonomisch Contact vermeldden wij de 500e abonnee. Zij kreeg een gratis jaarabonnement en ontving van ons het boekje 'Aanraken mag'.

Maar het behalen van het geweldige aantal van 500 abonnees vieren wij natuurlijk met zijn allen. Op 27 december hielden wij een loterij, waar alle abonnees aan meededen. Om 15.25 uur was de winnares bekend:

Annette Kers uit Weert.

We hebben haar uiteraard eerst benaderd voordat we het op onze Facebookpagina en onze website plaatsten. Annette was blij verrast, ze had nog nooit iets gewonnen. Annette kiest voor de prijs van 250 euro, te besteden aan nascholingen. We wensen haar veel plezier bij het uitkiezen en volgen daarvan!

Psychologen en Pedagogen in de Haptonomie

Netwerk PPH: nieuwe leden zijn welkom

Ingezonden door Els Plooi

Deelnemers aan dit netwerk hebben naast een opleiding in de haptonomie of haptotherapie een (bijna) afgeronde studie psychologie of pedagogiek.

Doel van het netwerk is onder andere:

- op grond van bovenstaande gezamenlijkheid elkaar ontmoeten
- kennis delen - onder meer door presentaties voor elkaar te houden -
- bijdragen aan theorieontwikkeling in de haptonomie
- onderzoeksvragen formuleren en stellen of zelf uitvoeren
- elkaar stimuleren om te publiceren.

De coördinatie van het netwerk ligt voorlopig in handen van Els Plooi. Zij roept het netwerk bij elkaar als er iets te delen valt. Tot nu toe is dat ongeveer eens per 2 jaar gebeurd, in bijeenkomsten van ongeveer 2 uur bij de Academie voor Haptonomie. Hieraan zijn geen kosten verbonden. De VWH kent -mits tijdig aangevraagd- voor haar leden accreditatiepunten toe aan de bijeenkomsten van het netwerk.

Ben je zowel psycholoog/pedagoog als haptotherapeut - of werk je op haptonomische basis in je vak als psycholoog/pedagoog - en vind je het fijn om collega's te ontmoeten die ook op beide terreinen werken? Meld je dan aan via elsplooi@gmail.com. Je krijgt te horen wanneer er weer een bijeenkomst is. Ook kun je vragen om een bijeenkomst en/of een onderwerp inbrengen.

Inspiratiebronnen

Onderwerpen die je raken
samenstelling redactie

Wat is de rode draad in jouw leven?

Hermien de Ridder

‘Er zijn altijd kansen en mogelijkheden om te stijgen op die emotiemeter!’, zegt Hermien de Ridder. Tijdens de 30 jaar van haar leven dat de schrijfster als haptotherapeut werkt, ziet ze dat elk leven en elke mens uniek is en dat er veel collectieve thema’s in hun levens zijn.

In ieder hoofdstuk beschrijft ze een thema als rode draad, daarin is het verhaal van een man of vrouw een onderdeel. Ieder thema wordt bekeken vanuit zijn positie op de emotiemeter van liefde en angst. Is het een rode draad die een positie heeft in de buurt van liefde, van blijdschap, van gezondheid of bevindt die zich in de omgeving van angst, van piekeren, van somberheid?

Als een rode draad laag op de emotiemeter staat, beschrijft Hermien mogelijkheden waarmee iemand zelf kan werken om te stijgen op die emotiemeter van angst naar liefde en van minder gezonde naar gezonde fysiologie.

TV, NPO 2, 17 februari 2016. Human
‘Dus ik ben’. Ik en mijn gedachten: Non-dualisme.

Een programma waarin de hedendaagse filosofe Stine Jensen, in een film, haar zoektocht laat zien naar een manier om los te komen van haar gedachten. Zij werkte erg veel: doceerde op de universiteit, gaf lezingen, trad op in tv programma’s over filosofie, schreef artikelen en was ook nog moeder. Vorig jaar werd het haar teveel en kreeg ze een burn-out. Zij reisde naar India en ontdekte in het Boeddhisme de stilte en de rust.

Terug in Nederland gaat ze op zoek naar plaatsen waar ze los van haar denken kan komen. Ze gaat naar een mevrouw die haar bij alles wat ze laat zien, in huis en buiten, vragen stelt hoe het voelt voor haar. Ze ervaart dit als vreemd en nieuw maar doet er haar voordeel mee.

Toch wil ze nog meer ontdekken en gaat naar een plaats waar twee vrouwen haar een ongevaarlijk hallucinerend middel toedienen. Daar ervaart ze dat ze haar denken los kan laten. Ook praat Stine met een professor neurologie van de VU en stelt hem de vraag: ‘Ben ik mijn denken of niet?’ Hij antwoordt: ‘Nee, je bent meer dan je denken.’

Deze documentaire is zeer interessant juist voor haptonomen en haptotherapeuten. Zij komen de vraag ‘Hoe kan ik mijn gedachten stil krijgen’ in hun praktijk regelmatig tegen. Het programma is terug te kijken via Uitzending Gemist.

Wat is de
rode draad
in jouw leven?

Klik je op het bureaublad van je leven op angst of op liefde?

HERMIEN DE RIDDER

Een schat aan liefde | Martha van der Noordaa

In 'Een schat aan liefde' vertelt Marthe van der Noordaa over de bijzondere, mooie en mystieke kant van de liefde in een relatie. Het is met aandacht en zorg geschreven door een coach die in haar praktijk veel stellen met relatievragen begeleidt. Haar eigen persoonlijke ervaringen in de liefdesrelatie brengt ze ook in.

Het gaat over de schatten die je kunt ontdekken in je relatie als je met aandacht kijkt en liefdevol omgaat met elkaar. De liefde kan soms ver weg lijken, als je worstelt met jezelf, met de ander en niet meer het positieve ziet.

Maar dat is niet waar dit boek over gaat. In het boek zit een opbouw die ook in de liefde zit; van de vonk van de eerste ontmoeting, via de leerweg van de relatie naar het mysterie van de liefde. Het bevat prachtige foto's en liefdesgedichten plus mooie citaten van stellen; invoelend naar zichzelf en elkaar.

Hoop op herstel, de terugkeer van de ziel in de psychiatrie | Jan Hermans

Jan Hermans is kinderpsychiater en werkzaam in Roermond met een bijzondere belangstelling in de Haptonomie. Dit resulteert in een verwijzing naar het belang van de bevestigende aanraking in de psychiatrie. Zijn boek wordt op Paaszaterdag 26 maart tussen 2 en 4 uur gepresenteerd en gesigneerd in de boekhandel Plantage in Roermond.

Hoop op Herstel

De terugkeer van de ziel
in de psychiatrie

Een therapeutische opera

Jan Hermans

Kom jij de redactie versterken?

Heb je gevoel voor taal? Schrijf je graag? Is haptonomie jouw passie en heb je wat tijd over om samen met ons aan dit mooie tijdschrift te werken?

Wij zoeken een nieuw redactielid!

Omdat we graag alle opleidingen in de redactie vertegenwoordigd willen zien, zoeken we een haptotherapeut (i.o.) die is opgeleid aan de Academie voor Haptonomie of Synergos.

Wil je meer informatie of wil je je aanmelden?

Mail ons op redactie@haptonomischcontact.nl

Agenda

maart t/m augustus 2016

Op www.haptonomischcontact.nl/agenda tref je de agenda t/m december 2016, voor zover bekend op dit moment

Academie voor Haptonomie

21 en 22 maart 2016	Haptotherapie & Zwangerschap. Wat als de roze wolk niet zo roze blijkt?
23 maart 2016	Beleven van het voelen
24 maart 2016	Uit je hoofd in je lijf (relatie tussen mindfulness en haptonomie)
31 maart 2016	Bang (is angst toch een goede raadgever?)
7 april 2016	De gulden middenweg (Eigenheid in de zorg)
16 april 2016	Open ochtend
21 april 2016	Ambachterij (begeleid oefenen): 1e en 2e deel Drieluik
18 en 19 mei 2016	Het vieren van je vrouw zijn
19 en 20 mei 2016	Coachen en Haptonomie
26 mei en 23 juni 2016	Werken met kinderen
26 mei 2016 (start)	Specialisatie Kinderhaptotherapie
2 juni 2016	Omgaan met afhankelijk en veeleisend gedrag
14 juni 2016	Ambachterij (begeleid oefenen): handigheid aan de bank
18 juni 2016	Open ochtend
21 juni 2016	Blij (zijn blijdschap en vreugde grenzeloos positief?)

Synergos

5 en 20 april 2016	Adem en emotie
25 april (start)	Kindercasuïstiek (4 dagen) 25 april, 10 en 30 mei, 15 juni 2016
26 april en 17 mei 2016	Intimiteit & seksualiteit
18 mei 2016 (start)	Opleiding Zwangerschapsbegeleider

Instituut voor Toegepaste Haptonomie

24 maart 2016	Lezing 'Crash'
24 maart 2016	Nascholing 'Omgaan met verandering'
1 april 2016 (start)	2-daagse training 'Echtheid in begeleiden'.
14 april 2016 (start)	OWS-4 Casuïstiek en Supervisie
20 april 2016	Lezing en themadag 'Etiketkinderen' 'Ik ben niet autistisch, ik ben gewoon ongelukkig'
26 mei 2016	OWS-1 'Ontwikkelingsschema als ontmoetingsruimte'
7 juni 2016	Lezing en themadag 'Post Traumatische Stress Stoornis'
10 juni 2016 (start)	2-daagse training 'Echtheid in begeleiden'
15 juni 2016	OWS-2 'Positiebepaling'
7 juli 2016	Informatiebijeenkomst ITH (gratis)
11 juli 2016	OWS-3 'Aanraking'
16 juli 2016	Oriëntatie Toegepaste Haptonomie (Gratis)
20 augustus 2016	Informatiebijeenkomst ITH (gratis)

STH - Water

15 oktober 2016 (start)	Water Kennismaking (module 1): 15-10, 12-11 en 10-12
5 november 2016 (start)	Hechten-onthechten (module 3): 5-11 en 17-12
2017 (start)	Water Verdieping (module 2): data nog onbekend
op afspraak (een zaterdag)	Mogelijkheid voor intervisiegroepen: Workshop in water

W.I.H.

Wetenschappelijk Instituut voor Haptonomie

Voor scholingsagenda zie <http://www.haptonomie.com>

Colofon

REDACTIE

Erik te Loo, Paulien Pinksterboer
Annemieke Harmens, Gerda Ponte,
Anneke Kempkes-Verweij, Astrid Mols

EINDREDACTIE

Petra Steffens, Petra tekst&taal
eindredacteur@haptonomischcontact.nl

ABONNEMENTEN

secretaris@haptonomischcontact.nl
HC verschijnt ieder kwartaal
Jaarabonnement 29,50 euro
Opzeggingen vóór 1 november

ADVERTENTIES | SPONSORING

hoofdredacteur@haptonomischcontact.nl

SLUITINGSDATA KOPIJ

1 januari, uitgave maart
1 april, uitgave juni
1 juli, uitgave september
1 oktober, uitgave december

AANLEVEREN KOPIJ

redactie@haptonomischcontact.nl

Opmaak

Petra Steffens, Gerda Ponte

Omslagontwerp

Nicky Duin, Ontwerpbureau Nikitis

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem

Het tijdschrift Haptonomisch Contact wil een vrij en open platform zijn voor heel 'Haptonomisch Nederland'. Alle geplaatste artikelen blijven te allen tijde geheel onder verantwoordelijkheid van de betreffende auteur(s).

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

www.editoo.nl

Indien onbestelbaar: Westdijk 28
1704 AK Heerhugowaard

HAPTONOMISCH
CONTACT

2016_1